

“Spomenici i identiteti na primjeru sarajevskog Trga oslobođenja ‘Alija Izetbegović’” (str. 229.–238.) analizira utjecaj promijenjenog političkog konteksta na odnos prema starim identitetima i tijek procesa redefiniranja i uspostavljanja novog odnosa prema sjećanju prethodnog društva. Rad Harisa Derviševića, “Islamska kaligrafska baština u Bosni i Hercegovini: hadži hafiz Husejin Rakim-efendija Islamović (1839.-1895.)” (239.-248.), opisuje djelovanje kaligrafske škole koju je utemeljio Husejin Rakim-efendija Islamović. Munir Drkić, u radu pod naslovom “Bosanski jezik i Bošnjaci u pjesmi *Stihovi zahvale na bosanskom jeziku Omera Hume*” (str. 249.–257.), bavi se značenjem pojma “Bošnjaci” u stihovima pjesnika Omera Hume. Rad Adiba Đozića, “Bošnjačka otvorenost za drugo i drugačije – bitna karakteristika bosanskog identiteta” (str. 259.–281.), bavi se karakteristikama bosanskog identiteta iz sociološke i povijesne perspektive. Midhat Spahić u radu “Brak, žena i porodični odnosi u srednjovjekovnoj Bosni (XIV-XV vijeka)” (str. 283.–297.) bavi se karakteristikama odnosa prema braku i obiteljskom životu u srednjovjekovnoj Bosni. Safija Kešetović u posljednjem radu, pod naslovom “Položaj žene u srednjovjekovnom bosanskom društvu” (str. 299.–309.), opisala je karakteristike položaja žene u Bosni u srednjem vijeku i zaključila da je žena bila objekt društva, napomenuvši da se situacija nije potpuno promijenila ni danas.

Prilozi predstavljeni u ovom zborniku zaslužuju pozornost hrvatske znanstvene javnosti jer su autori iznijeli zaključke koji dopunjuju i proširuju neke spoznaje o pojavi različitih identiteta u BiH. Kao manji nedostatak zbornika možemo istaknuti njegovu koncepciju, jer radovi nisu poredani kronološki, niti su tematski podijeljeni u posebne cjeline. No neovisno o tome ovaj bi zbornik raznovrsnošću istraženih tema i kronološkim opsegom trebao privući pozornost znanstvenika iz različitih humanističkih i društvenih znanosti, a ne samo povjesničara.

ZLATKO KUDELIC

Zbornik radova / Međunarodna konferencija Bosna i Hercegovina u okviru Austro-Ugarske 1878-1918., održana u Sarajevu, 30. i 31. marta 2009, ur. Zijad Šehić, Filozofski fakultet, Sarajevo 2011., 602 str.

Filozofski fakultet iz Sarajeva objavio je prošle godine zbornik radova s međunarodne konferencije o položaju Bosne i Hercegovine tijekom austro-ugarske vladavine, održane krajem ožujka 2009. godine. Zbornik uz redakcijski predgovor, uvodni tekst o ciljevima i organizaciji konferencije te osvrt na izložbu o položaju BiH u sklopu Austro-Ugarske Monarhije sadrži 26 znanstvenih radova. Oni su podijeljeni u pet cjelina: prva sadrži radove iz političke, religijske, gospodarske i kulturne povijesti; u drugoj se nalaze radovi o demografskim kretanjima, s naglaskom na iseljavanju muslimana iz BiH i koloniziranju njemačkih kolonista i stranih zemljoradnika u nju; treća sadrži radove o češkim autorima koji su ostavili memoarsko gradivo o prilikama u BiH početkom XX. stoljeća ili iznosili političke stavove o austro-ugarskoj politici i političkim koncepcijama bečkih krugova; četvrtu čine radovi posvećeni književnosti, povijesti umjetnosti, arheologiji i utjecaju promjene vlasti na svakodnevni život

bosansko-hercegovačkog društva, dok petu cjelinu čini samo jedan rad, koji donosi pregled sačuvanih arhivskih fondova u BiH.

Prvu cjelinu otvara rad Karla Kasera "Bosnien-Herzegowina unter österreichisch-ungarische Herrschaft-eine Zwischenbilanz" (str. 21.-32), posvećen rezultatima znanstvenih rasprava o karakteru austro-ugarske vladavine u BiH, u kojem autor tvrdi da postkolonijalističko polazište austrijskih književnih znanstvenika i znanstvenica o tom pitanju neće doći daleko jer se pozicija BiH pod austro-ugarskom vladavinom može okarakterizirati jedino kao kolonijalno podčinjavanje. Rad Edina Radušića, "Uspostavljanje austrougarske vlasti u Bosni i Hercegovini prema izvještajima britanskog konzulata u Sarajevu" (str. 33.-53.), bavi se izvještajima britanskog konzulata o uspostavi austro-ugarske uprave do 1879. i opisuje uspostavu austro-ugarske uprave na temelju korespondencije britanskog konzula Edwarda Freemana. Zijad Šehić u radu pod naslovom "Aneksiona kriza 1908.-1909. i njene posljedice na međunarodne odnose" (str. 55.-85.) govori o utjecaju aneksijske krize na unutrašnju politiku BiH i na političke odnose među velikim silama. Rad Dževada Juzbašića, "Aneksija Bosne i Hercegovine i problemi donošenja Zemaljskog ustava (štatuta)" (str. 87.-132.), analizira utjecaj državnopravnih kontroverzi (tretiranja agrarnih odnosa u BiH, konkurentске borbe Austrije i Ugarske te naraslih međusobnih antagonizama) na onemogućavanje donošenja temeljnog zemaljskog zakona. Marc Stefan Peters u radu "Konceptije rješavanja južnoslavenskog pitanja Stjepana baruna Sarkotića" (str. 133.-142.) bavi se prijedlozima za rješavanje južnoslavenskog pitanja koje je Stjepan Sarkotić iznio Zemaljskoj vladi. Zoran Grijak u radu pod naslovom "O nekim važnijim aspektima konverzija na katolicizam u Bosni i Hercegovini u austrougarskom razdoblju u svjetlu neobjavljenih arhivskih izvora" (str. 143.-165.) istražuje konverzije na katolicizam na temelju dokumenata Zemaljske vlade za BiH i zaključuje da su austro-ugarske vlasti vjersku politiku podvrgavale pragmatičnom cilju ostvarenja dugoročne vladavine u BiH. Rad Edina Veladžića, "Vjerska inteligencija bosanskohercegovačkih muslimana i njezina struktura u prvoj deceniji austrougarske uprave" (str. 167.-194.), opisuje položaj muslimanske vjerske inteligencije u BiH u prvom desetljeću nakon austro-ugarske okupacije, dok Amir Duranović u radu pod naslovom "Prva godina prvog svjetskog rata: Džemaludin ef. Čaušević na stranicama Sarajevskog lista" (str. 195.-203.) analizira stavove *Sarajevskog lista* i prikazuje društvenu djelatnost reisu-ul-uleme Džemaludina efendije Čauševića.

Drugu cjelinu zbornika, posvećenu demografskim kretanjima u BiH, otvara rad Safeta Bandžovića pod naslovom "Demografska deosmanizacija Balkana i kretanja bosanskohercegovačkih muhadžira (1878-1914)" (str. 207.-234.), u kojem autor analizira iseljavanje muslimanskog stanovništva iz BiH od dolaska nove vlasti do izbijanja Prvog svjetskog rata. Carl Bethke u radu "Deutsche 'Kolonisten' in Bosnia. Vorstellungswelten, Ideologie, und Soziale praxis in quellen der Evangelischen Kirche" (str. 235.-266.) govori o doseljavanju i crkveno-političkim aktivnostima njemačkih kolonista tijekom austro-ugarske vladavine. Rad Azema Kožara, "Austrougarska kolonizacija granice na Drini" (str. 267.-285.), opisuje austro-ugarsko provođenje kolonizacije stranih zemljoradnika na granici prema Srbiji duž lijeve obale Drine kao primjer aneksionističke politike prema BiH i izolacionističke politike prema Srbiji. Amila Kasumović u radu "Njemački kolonisti u Bosni u toku Prvog svjetskog rata" (str. 287.-302.) analizira društveno, gospodarsko i političko djelovanje njemačkih kolonista u BiH tijekom

Prvog svjetskog rata. Rad Marije Naletilić, "Značaj uzgoja i prerade duhana za društvo i ekonomiju Hercegovine od 1914. do 1918. godine" (str. 303.-321.), analizira stanje u Hercegovini između 1914. i 1918. kroz prizmu zakonskih odredbi o zemljoradnji, s naglaskom na posljedicama koje je rat donio za proizvodnju duhana kao izvora prihoda.

Treća cjelina zbornika posvećena je češkim autorima koji su pisali o Bosni i Hercegovini, pa Ladislav Hladký u radu pod naslovom "Pogledi Čeha na Bosnu i Hercegovinu u 1878. i 1908. godini" (str. 325.-332.) analizira stavove češke javnosti i politike o BiH u godini okupacije i aneksije; rad Františka Šísteka, "Češki pjesnik i novinar Josef Holeček (Kritički pogled na austrougarsku okupaciju BiH)" (str. 333.-348.), govori o političkim stavovima pjesnika i novinara Josefa Holečka o austro-ugarskoj okupaciji i aneksiji BiH, prvenstveno njegovu protivljenju austro-ugarskoj okupaciji i politici velikih sila na Balkanu, utemeljenom na njegovim procrnogorskim simpatijama koje je stekao kao jedini dopisnik iz Crne Gore tijekom rata 1876. godine; Adin Ljuca u radu "František Valoušek – sudionik i svjedok zbivanja u istočnoj Bosni u vrijeme aneksione krize" (str. 349.-355.) upozorava na važnost memoara češkog žandara Františka Valouška (1871.-1961.), koji je u BiH služio od 1902. do 1918., kao prvorazrednog povijesnog izvora koji bi trebalo tiskati u izvornom obliku zbog dragocjenih povijesnih podataka koje sadrži.

U četvrtoj cjelini zbornika nalaze se radovi autora iz različitih društvenih i humanističkih znanosti. Pejo Čošković u radu "Bosansko srednjovjekovlje u putopisu Heinricha Rennera" (str. 359.-421.) donosi kratak pregled srednjovjekovne bosanske povijesti na temelju putopisa austrijskog novinara Heinricha Rennera iz 1895. i upućuje na rezultate novijih istraživanja koji mogu pomoći u kritičkom promišljanju Rennerovih zaključaka. Rad Sanjina Kodriča, "Mjesta pamćenja historijske traume: 'Austrougarska tema' u novijoj bošnjačkoj književnosti" (str. 423.-455.), govori o prisutnosti austro-ugarske teme u bošnjačkoj književnosti od XIX. i tijekom XX. stoljeća. Fatmir Alispahić u radu "Političke refleksije u bošnjačkoj književnosti austrougarskog perioda" (str. 457.-468.) istražuje utjecaj političkih promjena u BiH na bošnjačku književnost i njezin značaj za oblikovanje i učvršćivanje postosmanskog identiteta. Rad Hane Younis "Utjecaj austrougarskih podanika na svakodnevni život u Sarajevu pred okupaciju 1878. godine" (str. 469.-480.) opisuje promjene koje su se u svakodnevnom životu pojavile u Sarajevu pod utjecajem novodoseljenih austrijskih podanika. Rad Sonje Dujmović pod naslovom "Pogledi Jelice Belović-Bernadžikovske iz njene 'Sopstvene sobe'" (str. 481.-502.) donosi sliku bosanskog društva s prijelaza iz XIX. u XX. stoljeće na temelju memoara prevoditeljice, spisateljice i književnice J. Belović-Bernadžikovske. Alma Leka u radu "Bosna i Hercegovina na izložbama za vrijeme austrougarske uprave" (str. 503.-515.) govori o izložbama koje su austro-ugarske vlasti organizirale kako bi predstavile uspješnost svoje misije širenja europske kulture i načina života u BiH i upoznale širu europsku javnost s tom zemljom. Rad Snježane Vasilj, "Arheologija i arheološka istraživanja u Bosni i Hercegovini u vrijeme austrougarske uprave" (str. 517.-536.), bavi se podacima o pokretanju sustavnih arheoloških istraživanja u BiH, osnivanju relevantnih znanstvenih ustanova i objavljivanju stručnih časopisa tijekom austro-ugarske vladavine. Andrea Baotić u radu "Historicizam na primjeru katoličkih sakralnih objekata u Sarajevu, 1878-1918." (str. 537.-559.) analizira gradnju i opremanje katoličkih crkava u Sarajevu prema tada važećim umjetničkim idejama. Rad Željke Poloni pod naslovom "Olomouc – posljednje utočište bosanskih

vojnika” (str. 561.–567.) analizira odnos čeških i jugoslavenskih državnih vlasti prema bosansko-hercegovačkim žrtvama u Prvom svjetskom ratu na primjeru izgradnje Jugoslavenskog mauzoleja u Olomoucu za vojnike poginule u Prvom svjetskom ratu, u kojem su sahranjeni i bosansko-hercegovački vojnici.

Posljednju, petu cjelinu zbornika zapravo čini samo rad Harisa Zaimovića, “Arhivska građa austrougarske administracije u bosanskohercegovačkim arhivima (kratak pregled fondova austrougarske provenijencije” (str. 571.–583.), u kojem autor prikazuje administrativno-upravno uređenje BiH i način funkcioniranja administracije tijekom austro-ugarske uprave te donosi pregled sačuvanih fondova bitnih institucija, koji su pohranjeni u arhivima u BiH.

Zbornik radova o položaju BiH pod austro-ugarskom vlašću dragocjen je prilog poznavanju ove teme jer radovi koje sadrži opisuju različite posebnosti društvenog, političkog i kulturnog života te zemlje. Iako je ograničen samo na razdoblje austrougarske vladavine, zbog njegova međunarodnog karaktera i širokog raspona tema koje sadrži predstavlja zanimljivo štivo za sve zainteresirane za povijest BiH.

ZLATKO KUDELIC

Histria, Godišnjak Istarskog povijesnog društva, 1, 2011., Istarsko povijesno društvo, Pula 2011., 335 str.

Histria je znanstveno-stručni časopis Istarskog povijesnog društva – Società Storica Istriana, udruge osnovane u veljači 2010. s glavnim ciljem okupljanja istarskih povjesničara i svih ljubitelja povijesti te poticanja istraživanja povijesti Istre. U osnivanju Društva sudjelovale su ustanove koje se bave povijesnom znanosti i/ili na neki drugi način okupljaju povjesničare: Odsjek za povijest Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Centar za povijesna istraživanja – Rovinj/Centro di ricerche storiche – Rovigno, Državni arhiv u Pazinu, Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar” Zagreb – Centar Pula, Povijesni i pomorski muzej Istre i Sveučilišna knjižnica u Puli. Osim pravnih osoba među osnivače su upisani i članovi pulske jedinice riječkog Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Glavni projekt, kojemu je zadatak na znanstvenoj razini predstavljati djelatnost Društva, bio je pokretanje historiografskog časopisa s godišnjim ritmom izlaženja. Glavni urednik *Histrije* je Maurizio Levak, ujedno predsjednik Društva, a članovi su Uredničkog odbora Mihovil Dabo, Bruno Dobrić, Javier Grossutti (Italija), Gracijano Kešac, Dean Krmac (Slovenija), Raul Marsetić, Elvis Orbanić, Milan Radošević, Alojz Štoković i Stipan Trogrlić.

U uvodnom tekstu, koji potpisuje M. Levak, donose se uredničke smjernice časopisa, pa tako i prvog broja. Časopis je podijeljen u dvije cjeline – u prvoj se donose znanstveni radovi, a u drugoj prikazi, ocjene i izvještaji.

Znanstveni radovi poredani su kronološki s obzirom na temu kojom se bave. Tako je prvi rad Nikoline Maraković “Crkva sv. Martina u Svetom Lovreću Pazenatičkom